

СТАНОВИЩЕ

на проф. д.ф.н. Цветан Драганов Йотов
относно конкурс за академичната длъжност *доцент*
с единствен кандидат гл. ас. д-р Донка Николаева Мангачева

Данни за конкурса

Научна област: 2. Хуманитарни науки.

Проф. направление: 2.1. Филология (Синтаксис и прагматика на португалския език)

Факултет: ФКНФ на СУ „Свети Климент Охридски”

Катедра: Испанистика и португалистика

Обява: ДВ, бр. 16 от 24.02.2012 г.

Във връзка с процедурата на конкурса данните сочат, че при нейната организация нарушения не са допуснати.

Данни за кандидата

Донка Николаева Мангачева, родена на 03.05.1973 г. в гр. София, гл. ас. в Катедрата по испанистика и португалистика на Факултета по класически и нови филологии при СУ “Св. Климент Охридски”. Доктор по филология от 2006 г. Тема на дисертацията: „Реализация на подбудителния изказ в съвременния португалски книжовен език”. Завършва специалността „Португалска филология” СУ “Св. Климент Охридски” през 1997 г. Постъпва на работа в същия университет на длъжност *хоноруван преподавател* (1997–1999 г.); асистент по съвременен португалски език (1997–2003 г.); старши асистент по португалски език (2003–2006 г.); главен асистент по португалски език (от 2006 г.). Владее на чужди езици: португалски, английски и испански език – отлично; руски, френски и италиански език – на работно ниво.

Учебнопреподавателска дейност: занятия по практически португалски език; проблеми на художествения превод; синтаксис на португалския език; стилистика и прагматика на португалския език; теория на превода; редактиране на художествен превод.

Научноизследователска дейност: публикации в областта на португалския морфосинтаксис, стилистиката, лингвопрагматиката и анализа на диалога. Съучастие в написване на учебни пособия по португалски език, в съставителство на сборници с доклади от научни форуми. Публикувани рецензии на научни трудове, хроники. Публикувани преводи на художествени текстове (от португалски на български език и от португалски на английски език). Рецензиране на дипломни работи.

Основия за формулиране на становището

Данни от проверката за спазване на условията за участие в конкурса. Като участник в настоящия конкурс гл. ас. д-р Д. Мангачева е спазила всички изисквания на ЗРАС в РБългария (ДВ бр. 38 от 21.05.2010 г.), изменен с Решение №11 на КС от 05.10.2010 г.; изменен и допълнен (ДВ бр. 101 от 28.12.2010 г.): 1) Носител на обр. и научна степен *доктор* от 2006 г. 2) В своето кариерно развитие е преминала през академичните длъжности асистент, старши асистент и главен асистент в Катедрата, обявила настоящия конкурс. 3) Представила е публикуван монографичен труд (изд. Изток-Запад, 2012 г.). Същият не повтаря представената вече публикация за придобиване на обр. и научна степен *доктор*; 4) Освен с монографичен труд д-р Мангачева участва в конкурса за *доцент* и с други научни публикации (научни доклади и статии), чиито приноси не повтарят приносите на дисертационния труд. 5) В списъка на своите публикации, както и в авторската справка за научните приноси, поместена в

документацията, д-р Мангачева ясно отделя научните публикации от публикациите в помощ на обучението по португалски език. Текстово отделени са също така научните публикации, подлежащи на оценка в настоящия конкурс, от вече оценяваните публикации при защитата на дисертацията.

Кратък обзор на научните публикации и другите публикувани текстове, подлежащи за оценка в настоящия конкурс

Общият обем на публикуваните научни трудове, чийто автор или съавтор е гл. ас. д-р Д. Мангачева, включва 36 заглавия: 2 научни монографии и 34 научни доклада и статии, вече отпечатани или под печат в научни списания или сборници от национални или международни форуми – у нас и в чужбина (Братислава, Люблина, Лисабон).

От общото количество публикации на д-р Мангачева почти половината (15) представят резултатите от решението на изследователски въпроси извън рамките на разработената в дисертацията тема. Именно те са обект на специално внимание в настоящото становище. По значими за оценката им в конкурса показатели тези научни разработки се разпределят така: 1 монография от 237 с. (вж. №1 от списъка на предосъдените за оценка в настоящия конкурс текстове; №№ на следващите препратки са взети от същия списък); 14 статии: вече отпечатани – 6, под печат – 8, предадени за отпечатване през 2011 г. (№№ 6, 7, 8, 9) и през 2012 г. (№№ 10, 11, 12, 13, 14); на 3 от статиите д-р Мангачева е съавтор (№№ 7, 8, 9).

Останалите разработки, включени в списъка (9 заглавия, разпределени в 6 рубрики), представят резултатите от дейността на д-р Мангачева като университетски преподавател, рецензент, преводач на художествени текстове и съставителство на сборници с материали от научни форуми.

Оценка на резултатите от изследователската дейност на гл. ас. д-р Д. Мангачева в периода след получаване на образователната и научна степен *доктор*

Основен труд, представящ най-цялостно кандидата в настоящия конкурс, е монографичното му изследване „Синтактични и прагматични характеристики на диалогичното единство *подкана–отговор* (върху материал от португалски език)”, София, 2012. В този пространен научен текст са обобщени основните резултати от извършената изследователска работа за целия шестгодишен период след защитата (2006–2012 г.). Освен това той показва извървения досега път, както и намеренията на своя автор (а защо не и неговите възможности) за едно бъдещо развитие като учен. Дори при бегъл преглед на пълния списък от заглавия, представен в документацията на кандидата, ясно личат посоките на това движение: от традиционните езиковедски проблеми (граматическата категория лице и начините за нейното изразяване в португалския език – №№ 1, 2) към съвременните проблеми на речевото въздействие, решавани от представители на различни школи и научни направления. Този скок в изследователското мислене на младия асистент бива осъществен, без да се прекъсва последователността на развитието: първоначалният интерес към „лицето” – стожер в организацията на цялостната форма на речта – се пренасочва към по-сложния феномен – взаимодействието „лице-в-лице”, организатор на цялостния комуникативен акт. И всички по-нататъшни усилия на асистента (от дисертационното проучване до хабилитационния труд) са последователни стъпки в една посока: от по-достъпното към по-новото, по-сложното явление; от речевия сегмент на изказа към репликата и репликовото единство.

Появата на основния труд, представен за конкурса, е подготвена от резултатите и опита, придобити по време на дисертационното проучване. Тук и основните теоретични положения (идеите на глобалния подход към употребата на езика), и водещата методология на разработката (философско-спекулативният начин за търсене на новото

знание), и отношението към емпиричния материал (използван по-скоро за наблюдение и илюстрация, отколкото за обект на дискурсен анализ) – всички насоки на проучването, отразено в публикация №2, са такива, каквито намираме в дисертационното проучване. Дори текстово двата монографични труда си приличат (с две основни части – *теоретична* с мрежи от понятия и схеми за групировка на емпиричния материал и *описателна*, подреждаща подобрите примери в съответствие със схемите за групировка). И все пак какво отличава дисертацията от хабилитационния труд, появил се шест години по-късно? Различават ги няколко принципни отлики от различни нива на изследователската работа, а именно: изменен е фокусът на изследователския интерес (от средствата и начините за изразяване на подбудителния неречев импулс от говорещото лице в неговата реплика-стимул към по-информативната част на диалогичното единство – репликата-реакция, породена от друго говорещо лице). Подобно изместване на фокуса разширява обхвата на наблюдаваните страни от явлението подбуда–отклик. Дирят се не структурно-функционални характеристики на изказа в реплика-стимул на фона на диалогичното единство, а знаковите корелати на сблъсъка на две въздействащи си едно на друго лица, между техните неречев импулси, изразени или неизразявани с вербални средства. Оттук и потребността от дескриптивен апарат, способен да описва структурно-функционалните зависимости между съставките на „гешалта“ – двойката реплики в диалогичното единство. Така вероятно е възникнало намерението на д-р Мангачева да продължи започнатото от дисертанта Мангачева. Така може би е започнал да се формира и замисълът на новата разработка. Неговата формулировка е представена още в началото на увода: „... да се вникне в принципите и начините за словесно междуличностно взаимодействие, които се проявяват в минималната диалогична единица подкана–отговор“ (с. 7). Замисълът на настоящия монографичен труд е конкретизиран в работен план с обект – вербалната реакция на подбудата в рамките на диалогичното единство *подкана–отговор*. Непосредствен предмет на изследване е структурно-функционалната страна на реплика-реакция, по-точно нейните прагматични характеристики, намерили характерния си начин за изразяване в синтактичното структуриране на реплика. Крайна цел на изследването: след формирането на цялостна представа за комплексната същност на дискурса в неговия минимален обем – двойката реплики *подкана–отговор* – уточняване на мястото на реплика за отговор в това многомерно пространство. В системата от характерни за този тип комуникативно взаимодействие признаци (психосоциални, поведенчески, лингвопрагматични и др.) мястото на реакцията като отклик на подбудата се определя в хода на анализ под формата на набор от отговори на алтернативни въпроси, обединени в един общ алгоритъм (с. 87). Резултатите от тази първична групировка на емпиричния материал (текстови сегменти от диалози на литературни персонажи – носители на португалския език), формират система от множества ответни реплики с едни и същи характерологични показатели. Тези множества се подлагат на вторична систематизация в съответствие с други значими за лингвопрагматичния анализ признаци (линия на комуникативно поведение, кооперативна нагласа на комуниканта, функция на словесната изява, транзакционален резултат, прагматичен ход и др.). При всички стъпки на анализ и групировката авторът посочва средствата за изразяване на комуникативните ходове, предприемани от комуниканта – източник на реакцията. Разнообразието от изразни средства, спецификата на тяхната изразителност, както и различията между проекциите на тези формално-съдържателни единства в словесния междуличностен обмен и още: измененията в пространството на социалното взаимодействие, пораждащо словесния обмен – цялото това многообразие от стойности на признаците за групировка бива систематизирано в таблици и обобщени характеристики. Налице е една всеобхватна информативна и многофункционална систематика на видовете ответни реплики на подбудата, осъществени със знаковите средства на португалския език и култура. Новото знание, добивано в хода на анализа и групировката на лингвопрагматичните

характеристики, д-р Мангачева представя във втората част на Монографията (вж. с. 92–203).

Но за да може да бъде сътворена подобна система от нови знания, е необходима функционална теоретична база и в частност мрежа от добре съгласувани помежду си характерни признаци, способни да поместват стойности, установявани в хода на анализа на емпиричния материал. В готов вид подобна „координатна система” не съществува, защото във всяка творческа работа (в т.ч. и в научното творчество), решаваните задачи са уникални. Необходим е логико-методологичен анализ на значимия за планираното изследване теоретичен материал. Това е една изключително отговорна и трудна работа, в която нейният автор трябва да докаже способностите си на учен. Защото, оперирайки с чужди тези, идеи, концепции, авторът на теоретичния анализ трябва да открива в тях само онова, с което ще може да конструира *свой работещ* изследователски апарат. С тази задача д-р Мангачева се е справила отлично. Тя е създала своя теоретична база, спомогнала да бъде постигната желаната комплексност в описанието. Основната част в него е метаезикът – системата от понятия и термини, както и процедурите по използването им в построяване на желания интегрален образ на феномена. Създаването на специализирана теоретична база д-р Мангачева извършва чрез пространен и задълбочен метаезиков анализ. Той е осъществен върху огромен теоретичен материал, включващ научните постижения на десетки утвърдени изследователи на „езика в действие”. Резултатите от извършената работа по теоретичното обезпечаване на описателните процедури върху текстов материал от португалски език са поместени в първата част на монографичния труд (с. 15–92).

Монографията, представена от д-р Мангачева за основен труд в настоящия конкурс, е безспорен принос в теорията на съвременния португалски език. Едновременно с това тя представлява поредната успешна стъпка в лингвопрагматичното моделиране на комуникативния акт в комплексния анализ на диалогичното единство от вида *подкана–отговор*, в типологията на неговата ответна реплика. Най-съществената страна на този принос е авторската система от значими за лингвопрагматиката взаимозависими параметри, създадена за измерване на стойностите, на свойствата, характерни за комуникативното взаимодействие *подбуда–отговор* в информативното пространство на неговата най-кратка форма – двойката реплики. Тази операционална система дава възможност да бъде описвано и многообразието от форми на втората реплика в това единство – техните положителни и нулеви стойности, вербалните и невербалните начини за изразяване на отклика от подбудата. Познавателните възможности на авторската параметрична система биват успешно демонстрирани с художествено-литературен материал от португалски език. Резултатите от този етап на изследването убедително показват, че предложеният от д-р Мангачева научен инструментариум работи успешно.

Разбира се, нестандартният подход към проблемната ситуация, както и опитите да бъдат формулирани и решени по свой начин изследователските задачи – всичко това крие определени рискове. Има моменти в тази разработка, които предизвикват у читателя критични рефлексии. Но подобна „небезспорност” на решенията е нещо напълно нормално в професионалното общуване между колеги. Изясняването на позициите и намирането на вярното решение става единствено на научни форуми или по страниците на специализираните научни издания.

За представяне на резултатите от своята изследователска работа д-р Мангачева успешно използва и жанра на краткия научен текст (на научния доклад и научната статия). За настоящия конкурс са представени 14 такива текста (необходимите технически данни за тях са поместени в предходната част на Становището). Мястото на посочените кратки разработки в професионалния път на изследователя Мангачева е различно. За първите два текста (№№ 1, 2) вече стана дума. Без да са свързани с темата и текста на дисертацията, те бележат началния период на подготовка за бъдещата работа в тази насока. Другите научни доклади (№№ 4, 5, 6, 7, 8, 9) се отнасят до периода, при който изследователски резултати,

непосредствено свързани с работата над монографичния труд, биват подлагани на апробация по време на научни форуми – у нас и в чужбина.

Научните статии на д-р Мангачева (№№ 3, 10, 11, 12, 13, 14) са отпечатани в централни специализирани издания у нас – списанията „Език и литература” и „Чуждоезиково обучение”. Всички те публикуват резултати от монографичното изследване на кандидата в настоящия конкурс.

Публикации, представящи професионалната дейност на гл. ас. д-р Д. Мангачева извън нейната научно-изследователска работа

Това са 3 заглавия (№№ III 1–3): учебник по бизнес португалски (редактиране) и две помагала по превод (за напреднали и за усъвършенстване на превода от португалски на български език и обратно). В конкурса за доцент д-р Мангачева ни се представя още като автор на обширна рецензия на излязъл от печат научен труд и хроника на научна конференция – и двете публикации са в „Съпоставително езикознание”.

Гл. ас. д-р Мангачева ни се представя и като преводач на художествена литература: от португалски на български език (в сп. „Панорама”, ХІХ-годишнина, №4) и от португалски на английски език (автор Марсио Катунда, изд. Пет плюс).

Кандидатът за доцент отчита и участие в съставителство на 2 научни сборника.

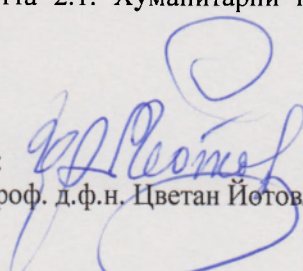
Заклучение

На конкурса за доцент по *Синтаксис и прагматика на португалския език*, обявен от Катедра „Испанистика и португалистика” към ФКНФ на СУ „Св. Климент Охридски” единственият участник, Донка Николаева Мангачева, предлага напълно достатъчен брой публикации, в т.ч. монографичен труд. Те представят резултатите от високопрофесионални научни разработки на актуални въпроси от „предния край” на процеса по добиване на нови знания за езика, за неговата употреба. Те свидетелстват за това, че техният автор е достигнал в своето научно развитие онази степен на зрялост, която прави възможно изследователят да се превърне от консуматор в генератор на нови конструктивни идеи. За това ускорено съзряване (само за 6 години след защитата) е спомогнал не само сериозният всеотдаен труд пред дисплея на компютъра, но най-вече нейните безспорни творчески способности: високата интелигентност в мисленето, в неговата устна и писмена вербализация, широката осведоменост в областта на съвременната хуманитарна наука. Тя е съчетана с дълбоко вникване в смисловите пластове на знанието и неизлечимо любопитство към новото, различното, нестандартното. Това са ценни качества, осигуряващи успех не само в изследователската, но и в преподавателската работа. Ценните страни на д-р Мангачева като университетски преподавател и член на Катедрата много точно са представени в характеристиката за нея от проф. д.ф.н. Евгения Вучева.

Преценката на гл. ас. д-р Д. Мангачева за собствените ѝ научни приноси в авторската ѝ справка напълно отразяват нейните действителни постижения. Всичко това ми дава основание убедено да предложа на Научното жури на Конкурса да присъди на единствения кандидат в него научното звание *доцент* по специалността 2.1. Хуманитарни науки. Филология (Синтаксис и прагматика на португалския език).

София, 30 юни 2012 г.

Автор на становището:

/проф. д.ф.н. Цветан Йотов/